

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВІДНОВЛЕННЯ ТА ВІДБУДОВИ ДЕРЖАВ І РЕГІОНІВ ПІСЛЯ ВІЙСЬКОВИХ КОНФЛІКТІВ ТА ЕКОЛОГІЧНИХ КАТАСТРОФ: ВИСНОВКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Автор:

Олександр Колесніченко

Через загарбницький характер війни Російської Федерації проти України бойові дії призводять до руйнації житла та інфраструктури. Терористичні акти армії РФ, на кшталт підриву дамби Каховської ГЕС та цільного мінування територій, ведуть до екологічних та гуманітарних катастроф.

Український уряд не спроможний у повній мірі відповідати на виклики і фінансувати роботи з ліквідації наслідків збройної агресії та тероризму без фінансової допомоги країн Європейського Союзу, США та інших. Внаслідок окупації територій, погіршення економічних умов та збільшення видатків на фінансування Збройних Сил, дефіцит державного бюджету України виріс до п'ятдесяти відсотків.

Прямі збитки, завдані українській інфраструктурі, перевищують розмір її річного ВВП. Наразі джерелами фінансування пошкодженої та знищеної інфраструктури є державний та місцеві бюджети, допомога з боку країн-партнерів, цільові фонди, які наповнюються в тому числі за рахунок конфіскованих російських активів.

У перспективі, головним джерелами фінансування відбудови житла та будівництва нової інфраструктури можуть стати заморожені кошти фізичних та юридичних осіб РФ, а також державні резерви РФ у фінансових установах країн демократичного блоку. Головними викликами в освоєнні цього ресурсу є пошук юридичного підґрунтя для конфіскації заморожених активів та передачі їх на потреби України, контроль цільового та прозорого використання коштів та підготовка державних інституцій до здатності освоїти суму коштів, співставну з півторічним ВВП країни.

Паралельним і, ймовірно, ключовим шляхом відновлення української економіки, промисловості та інфраструктури мають стати приватні інвестиції. Світовий досвід показує, що створення умов для ведення бізнесу та залучення іноземного капіталу сприяє сталому розвитку за зростанням ВВП.

Для покращення інвестиційного клімату та підвищення конкурентоспроможності українському уряду необхідно продовжувати виконувати взяті на себе зобов'язання перед Міжнародним валютним фондом, Радою Європи, в рамках Угоди про Асоціацію з ЄС, а також провести нові реформи в сфері боротьби з корупцією та верховенства права.

Україна може почерпнути досвід реформування таких країн як Федеративна Республіка Німеччина, Польща, Чехія, Словаччина, Румунія, Японія, Кувейт, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Косово, Ліван.

Опис ситуації

Російська Федерація оголосила війну Україні у 2022 році, хоча гібридний військовий конфлікт проти українського суверенітету за участі Росії триває з 2014 року. Попри офіційно заявлену мету війни, а саме знищення військового потенціалу України та подавлення збройних сил, РФ також здійснює окупацію територій.

Зважаючи на спротив українських Сил Оборони, окупація території супроводжується бойовими діями із застосуванням важкого озброєння. Обстріли артилерією, мінами, керованими авіаційними бомбами, крилатими та балістичними ракетами пошкоджують або нищать об'єкти інфраструктури: житлові будинки, енергетичну та логістичну інфраструктуру, залізницю, медичні та освітні заклади, дороги та мости на прифронтових та прикордонних територіях.

Крім того, ракетні обстріли далекобійною зброєю спрямовані на знищення енергетичної, логістичної та соціальної інфраструктури у так званих “тилових” областях України. Зважаючи на низьку точність деяких видів озброєння, а також терористичний характер дій військового керівництва РФ, пошкоджень та руйнувань зазнають умовно “невійськові” цілі.

Підрахунком збитків, завданих інфраструктурі України російською агресією, займається Інститут Київської Школи Економіки. Станом на 1 вересня 2023 року загальна сума прямих задокументованих збитків, завдана інфраструктурі України через повномасштабне вторгнення Росії, [становила](#) 151,2 мільярда доларів (за вартістю заміщення).

У загальному обсязі прямих збитків найбільшою часткою залишаються втрати житлового фонду – 55,9 млрд доларів. Загалом зруйновано або пошкоджено внаслідок бойових дій 167,2 тис об'єктів житлового фонду. Друге та третє місця за сумою збитків посідають сфери інфраструктури та промисловості – 36,6 млрд доларів та 11,4 млрд доларів відповідно. З початку бойових дій в Україні були пошкоджені 18 аеропортів і цивільних аеродромів, щонайменше 344 мости та мостові переходи, понад 25 тисяч

кілометрів автомобільних шляхів державного та місцевого значення й комунальних доріг.

Масштаб таких руйнувань оцінюється як найбільший з часів Другої світової війни. За [оцінкою](#) Світового Банку, відновлення економіки України після завершення розв'язаної Росією війни коштуватиме щонайменше 411 млрд доларів.

Відбудова української економіки, промисловості, житла та інфраструктури в інтересах не тільки українського народу, а й демократичного блоку країн загалом. Невідновлена та бідна Україна створить нестабільність у регіоні Центральної та Східної Європи з довгостроковими гуманітарними, політичними та безпековими наслідками для сусідніх країн. Зважаючи на це, вільні та демократичні країни повинні об'єднати зусилля, спрямовані на відродження економіки України у довгостроковій перспективі.

Кошти потрібно буде розподіляти обережно та повільно, зважаючи на розмір ВВП країни. Здатність України до поглинання інвестицій буде обмеженою з точки зору робочої сили та логістики.

Прогнози і перспективи

Післявоєнне середовище в країні є складним і вимогливим, оскільки першочерговим завданням є швидка оцінка гуманітарних потреб. Далі країна потребує детальної оцінки збитків і руйнувань, спричинених війною, і розробки стратегії комплексного плану відновлення, який може повернути країну на шлях сталого розвитку. Оскільки це надскладне завдання для будь-якої країни, воно потребує підтримки кількох національних і міжнародних організацій, таких як Світовий банк, Європейський Союз, Організація об'єднаних націй і Міжнародний валютний фонд.

Україна не зможе самостійно профінансувати роботи з відбудови житла та відновлення інфраструктури. [Очікується](#), що на кінець 2023 року ВВП України становитиме 168,3 млрд доларів. Дефіцит державного бюджету країни становить [близько 50%](#) і покривається за рахунок позик і грантів західних партнерів, переважно США та країн Європейського Союзу.

Гарантованими джерелами фінансування відбудови на сьогоднішній день є державний Фонд ліквідації наслідків збройної агресії та державна програма «єВідновлення», що наповнюються за рахунок коштів державного бюджету, перерахування прибутку Національного банку та продажу конфіскованого російського майна. У перспективі джерелами можуть стати репарації РФ, заарештовані або заблоковані в інших країнах кошти РФ та приватних осіб, гранти, пільгові кредити та приватні інвестиції.

У вересні 2023 року президент США Джо Байден призначив Пенні Пріцкер на посаду спеціального представника США з питань економічного відновлення України. Пріцкер займатиметься питаннями інвестицій, залученням бізнесу, підтримкою реформ та взаємодією з міжнародними партнерами. За її словами, умовами отримання фінансування з боку США стане гарантування належного розпорядження коштами та втілення реформ.

Повоєнна відбудова дає Україні можливість переломити 30 років млявого економічного та політичного розвитку, вважають автори [доповіді](#) американського аналітичного центру RAND “Відбудова України. Створення більш вільного, процвітаючого та безпечного майбутнього”. Привабливість членства в ЄС має бути головним рушієм політики і головним стимулом для реформ. Це ще одна причина, чому ЄС має взяти на себе головну роль у керівництві зусиллями з відновлення України.

Відбудова України – це довгостроковий проєкт, який вимагатиме значних зусиль та ресурсів. Корупція та інші порушення в процесі відновлення можуть підірвати довіру міжнародних партнерів, які готові надати допомогу Україні. Тому важливо забезпечити прозорість та ефективність використання коштів, виділених на відновлення.

Основним пріоритетом внутрішньої політики для України в умовах війни та після неї має стати реформування й посилення інституцій, відповідальних за управління та контроль над коштами, а також забезпечення верховенства права, йдеться у [звіті](#) Transparency International Ukraine та Інституту аналітики та адвокації.

Уряд України повинен докласти зусиль для завершення відбору керівників антикорупційних органів та антимонопольного комітету, посилення незалежності Спеціалізованої антикорупційної прокуратури, перезапуску Вищої Ради Правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів. Консультації із західними експертами з Венеціанської комісії та інших подібних органів на ранній стадії процесу могли б сприяти зміцненню довіри до зусиль уряду.

Кадровий склад цих інституцій слід розширити, щоб забезпечити їх функціонування на високому рівні, навіть у воєнний час. Спеціалізовані правоохоронні органи [повинні](#) бути наділені необхідними правовими повноваженнями для проведення ефективних незалежних розслідувань.

Реформа правосуддя та органів правопорядку має стати міцним фундаментом, що гарантує захист прав, свободу економічної діяльності та відповідальність за порушення.

Посилення Рахункової палати та Державної аудиторської служби сприятиме прозорим процесам під час відбудови. Соціологічні опитування показують, що українці прагнуть подолати корупцію. Тому вони будуть активно стежити за діяльністю органів

державної влади та використовувати свої права, щоб контролювати прозоре використання коштів на відбудову України.

Підтримка Києва з боку країн-партнерів все ще залишається сильною, про що свідчить рішення лідерів країн-членів ЄС розпочати переговори з Україною про вступ до блоку. Проте внаслідок внутрішньополітичних та зовнішньополітичних процесів постійно з'являються перешкоди і загрози, що вимагає від уряду працювати над джерелами зменшення залежності від фінансування з боку ЄС.

Україні потрібні прямі іноземні інвестиції, в тому числі для залучення технологій. Для залучення приватних інвестицій в економіку, країні потрібно розробити механізми їхнього захисту, і одним зі способів такого захисту може стати страхування інвестицій від воєнних ризиків, [вважає](#) аналітик платформи VoxUkraine Олег Іванов.

Оскільки приватні страхові компанії наразі не пропонують таких продуктів, відповідні рішення [напрацювали](#) уряд та міжнародні організації. Вони покладають обов'язки зі страхування воєнних ризиків на державне Експортно-кредитне агентство.

Тягар відповідальності за відшкодування ризиків, пов'язаних з інвестуванням у країну, що постраждала від війни, лежить на західних урядах та міжнародних фінансових інституціях, пишуть Ендрю Лосен та Нік Фентон у [дослідженні](#) “Корупція та інвестиції приватного сектору у відновлення України”.

Для того, щоб приватний сектор відіграв активну роль у відновленні України, можливості для отримання прибутку повинні переважати над потенційними витратами та ризиками. Зусилля, спрямовані на зменшення безпекових ризиків, можуть відігравати ключову роль у сприянні інвестиціям приватного сектору у відновлення України.

Війна в Україні перетворюється на затяжний конфлікт, який може тривати роками. Це означає, що суттєва частина українців, які були змушені покинути свої домівки, не повернуться додому в найближчому майбутньому. Уряд України повинен врахувати ці обставини і розробити нову політику щодо робочої сили. Вона повинна бути спрямована на створення нових робочих місць для українців, які не можуть повернутися додому, та потенційне залучення трудових ресурсів з інших країн.

91% експертів (представників органів державної влади, громадських та волонтерських організацій, науковців), [опитаних](#) “Центром Разумкова” вважають, що втрати населення через міграцію та бойові дії матимуть або дуже великий, або значний вплив на відновлення економіки країни. 74% експертів зазначили, що чим більше біженців повернеться, тим швидше зростатиме економіка України.

До чинників, що сприятимуть поверненню біженців в Україну, респонденти відносять насамперед створення можливості для працевлаштування чи професійного розвитку (на це вказали 89% експертів). До негативних чинників насамперед відносяться невизначеність безпекової ситуації – вона може швидко змінитися, адже існує ймовірність посилення або відновлення воєнних дій (на це вказують 83% експертів) та відсутність роботи – 76% експертів зазначили, що частина біженців після повернення не зможуть одразу знайти роботу.

87% експертів переконані, що уряд України повинен запроваджувати певні заходи з метою повернення громадян України додому. Серед таких заходів найчастіше називається швидка післявоєнна відбудова постраждалих регіонів та країни в цілому, особливо інфраструктури (80%). Також 48% вказують на необхідність спеціальних заходів, орієнтованих на задоволення потреб дітей та жінок, 44% – що мають бути запроваджені фінансові стимули для повернення громадян України, 31,5% – що Україна має переконати європейських партнерів, що повернення біженців – це ще один вид допомоги країні.

Досвід інших країн

Першим кроком повоєнної відбудови є визначення пріоритетних секторів економіки країни. Пріоритетні сектори можуть відрізнятися, виходячи з таких умов, як чисельність населення, фактори виробництва, виробничі можливості, експорт, імпорт, внесок у ВВП, йдеться у результатах [дослідження](#) KPMG Ukraine “Повоєнна відбудова економіки: Тематичні дослідження”.

Однак існують певні сектори економіки, які є загальними для всього світу і були невід’ємною частиною досліджень з оцінки збитків, що проводилися для зруйнованих війною економік у минулому. До них відносяться житло, інфраструктура, торгівля, енергетика, сільське господарство, медицина, освіта.

Економічна складова повоєнної відбудови передбачає відновлення зруйнованих об’єктів інфраструктури, надання соціальних послуг, підтримку приватного сектора та проведення структурних реформ для забезпечення макроекономічної стабільності.

Історичний досвід показує, що організації та країни об’єднувалися для надання допомоги постраждалим від війни країнам на етапі відбудови та відновлення. У таких ситуаціях міжнародні організації приходять на допомогу, надаючи необхідні ресурси у вигляді кредитів та безповоротної допомоги.

Розвинені країни протягом тривалого часу простягали руку допомоги державам, що переживають періоди збройних конфліктів, як прояв своїх геополітичних інтересів та доброї волі. Сполучені Штати Америки відігравали провідну роль у 75-річній післявоєнній відбудові Європи та реагуванні на масштабні стихійні лиха.

Найвідоміший приклад – План Маршалла, розроблений для європейських країн після Другої світової війни,

Надана допомога була оцінена в 22 млрд доларів, що з урахуванням інфляції становить 182 млрд доларів в цінах 2020-их років. Допомога США дозволила стабілізувати ситуацію на континенті та дати поштовх його зростанню після війни.

Уроки для відновлення України можна винести з наслідків як воєн, так і стихійних лих. Найсвіжіші приклади з повоєнної відбудови – Ірак та Афганістан – нерелевантний досвід для України через політичні та соціокультурні фактори.

Більш актуальні уроки можна винести з трансформаційної відбудови Західної Європи після Другої світової війни, Східної Європи після Холодної війни, Західних Балкан після насильницького розпаду Югославії і Кувейту після війни у Перській Затоці. Базова формула з відбудови складається з початкового капіталу, безпекових гарантій, проведення реформ та основної частини фінансування, в тому числі інвестицій.

Відбудова Європи та Японії після Другої світової війни і повоєнна відбудова Балкан продемонстрували важливість гарантій безпеки і навіть присутності військ. Надійні механізми безпеки можуть надати приватному сектору більшої впевненості у ризикованих інвестиціях.

Наявність масштабної допомоги, такої як План Маршалла для Європи після Другої світової війни, дає потужний поштовх внутрішнім реформам. Відсутність чітко визначених гарантій і послідовності дій, як це було у випадку Західних Балкан, послаблює вплив на подібні процеси.

Війна за незалежність Хорватії, що тривала з 1991 по 1995 рік, коштувала економіці 27 млрд доларів матеріальних збитків, падіння ВВП на чверть та руйнації 180 тисяч житлових одиниць.

Проект соціально-економічного відновлення Хорватії (CSERP) складався з інвестицій в громади (фокус на фінансуванні товарів, робіт і послуг для затребуваних проектів у хорватському регіоні), Program management (вирішення питань соціальної згуртованості та економічного відродження), інституційного розвитку (фінансування консультаційних послуг, закупівлі обладнання та розбудови спроможності центральних, регіональних і місцевих органів влади) та розмінування.

Війна в Боснії і Герцеговині тривала з квітня 1992 року по вересень 1995 року між Сербією і Чорногорією з одного боку, Республікою Боснія і Герцеговина – з другого і Хорватією – з третього. Збитки оцінювалися в 50-70 млрд доларів, що в 15-20 разів перевищувало ВВП у перший рік після завершення війни.

Уряд Боснії і Герцеговини за підтримки Світового банку, Європейського банку реконструкції та розвитку і Європейського Союзу, а також за широкої підтримки міжнародної донорської спільноти розробив Програму пріоритетної реконструкції та відновлення, яка передбачала 5,1 млрд доларів зовнішнього фінансування протягом наступних трьох-чотирьох років після завершення війни.

Пріоритетними проектами програми відбудови Боснії і Герцеговини були: термінове відновлення фінансової системи, швидка реконструкція житла, стабілізація системи електропостачання, надання базових медичних послуг, відновлення фермерських господарств, невідкладні роботи з водопостачання та утилізації твердих побутових відходів, відновлення транспорту, реформа освіти.

Експерти, які вивчали досвід відновлення Боснії і Герцеговини, [виявили](#) низку помилок, які могли призвести до затягування процесу відбудови. До них належать:

- Відсутність чіткої стратегії розвитку економіки. Це призвело до того, що програми відбудови не були спрямовані на створення довгострокових конкурентних переваг для країни.
- Недостатня координація між різними донорами. Кожна організація мала свої власні цілі та пріоритети, що призвело до дублювання зусиль та неефективного використання коштів.
- Слабкі комунікації між донорами та місцевими органами влади. Це ускладнювало співпрацю та унеможливило спільне вирішення проблем.
- Низький управлінський потенціал місцевих органів влади. Це призвело до того, що програми відбудови часто не реалізовувалися належним чином.

США та інші донори в рамках розбудови верховенства права в Боснії створили стратегічний план судової реформи, який визначив пріоритетні сфери. Однак на шляху судової реформи виникли політичні та системні перешкоди, зокрема політизація судової влади, постійні погрози на адресу суддів та неспроможність поліції виконувати судові рішення. У цьому контексті залучені учасники зосередилися на сферах, де західна допомога може дати стійкі результати: судове адміністрування та підготовка суддів.

Стратегії відбудови Кувейту після війни [базувалися](#) на реконструкції нафтового сектору та модернізації технологій. Проведені реформи сприяли приватизації та фінансовій стабілізації. Найнагальнішим пріоритетом для Кувейту було гасіння пожеж та розчищення нафтових родовищ від нерозірваних мін і боєприпасів, які залишили іракські війська перед відступом. У рамках цього процесу залучили міжнародних експертів та іноземні компанії.

Приблизно за п'ять років економічні показники Кувейту відновилися і перевищили довоєнні. У період з 1994 по 2008 рік реальний ВВП Кувейту зростав у середньому на 5,2% на рік.

Процес відбудови Кувейту спирався на три основні джерела фінансування: накопичені заощадження від довоєнного бюджетного профіциту, підвищення ліміту державного боргу, що змінило довоєнний статус країни як чистого кредитора на 5 наступних років, та регулярні виплати Іраку в розмірі 30 відсотків доходів від експорту нафти протягом кількох років до фонду ООН за програмою “Продовольство в обмін на нафту”. Воєнні репарації управлялися ООН і виплачувалися безпосередньо кувейтським заявникам – фізичним особам, приватним та державним компаніям.

Секретом успіху Кувейту стала зосередженість уряду на відновленні нафтового сектору та технологічному оновленні, що втілювалося в нових інвестиціях. Окрім здатності генерувати нафтові багатства, відновлення стало можливим завдяки взаємодії кількох факторів в галузі політики, соціальної політики та економіки.

У галузі державного врядування уряд сприяв міграції племен з центральної Аравії на територію сучасного Кувейту, вживав заходів для зміцнення згуртованості місцевих громад та підтримки суверенітету попри довоєнні політичні виклики. Також уряд здійснював великі соціальні виплати кувейтським громадянам і крупні державні витрати під час і після війни, незважаючи на падіння доходів бюджету.

В економічній політиці Кувейту допомогло впровадження нової макроекономічної стратегії, лібералізація торгівлі та трудових відносин, посилення ролі приватного сектору через мікроекономічні реформи. Після війни Кувейт зіткнувся з гострою нестачею робочої сили. Нова політика мала на меті зменшити залежність від іноземної робочої сили та створити резерв місцевих кваліфікованих працівників.

Важливою передумовою економічного зростання країни є вільні ринки та доступ до міжнародної торгівлі. Умовами Плану Маршалла заохочувалася внутрішньоєвропейська торгівля. Відновленню економіки Японії сприяло виробництво для Корейської війни, а пізніше – відкриття американського ринку. Поряд з торгівлею регіональному співробітництву сприяв запуск міждержавних інфраструктурних проєктів, зокрема в галузях енергетики та будівництва доріг.

Відбудову України також можна порівняти з відновленням після стихійних лих, таких як пожежі, землетруси, цунамі та урагани. Руйнування від стихійних лих відкриває можливості будівництва нової інфраструктури: нової та енергоефективної.

Послідовність дій впливає на процеси відбудови. На Гаїті, наприклад, затримки у вирішенні простих завдань, таких як розбирання завалів, загальмували відновлення. В

Україні критичною проблемою буде знешкодження мін і боєприпасів, що не вибухнули.

Фінансова система має бути готовою до прийому допомоги, а командна структура для контролю за донорами – впорядкованою. Найуспішніші приклади відновлення після катастроф і катаклізмів надавали пріоритет і безпосереднє залучення постраждалих громад до процесів вирішення проблем і ухвалення рішень.

Один з основних уроків, винесених з досвіду відновлення після стихійних лих, полягає в залученні місцевих органів влади та громадянського суспільства. З 2014 року Україна проводила вдалі реформи у сфері децентралізації.

Країни-донори повинні прийняти структуру, яка спрямовуватиме фінансування на ті пріоритети, які обирає український уряд та український народ, йдеться у [доповіді](#) американського аналітичного центру RAND “Відбудова України. Створення більш вільного, процвітаючого та безпечного майбутнього”.

Визначення послідовності та пріоритетності основних завдань відбудови потребує координації. Це необхідно не лише для швидкого початку відбудови, але й для того, щоб допомогти біженцям і внутрішньо переміщеним особам повернутися до своїх домівок або до нових домівок. Досвід інших країн показує, що ВПО та біженці, швидше за все, не повернуться самі, тому їхньому поверненню потрібно буде сприяти шляхом активної та цілеспрямованої політики.

У питанні повернення українських мігрантів на батьківщину варто зважати на пост-югославський досвід. Боснії та Герцеговині [знадобилося](#) майже десять років, щоб половина з двох мільйонів біженців і вимушених переселенців повернулися додому. За перші 16 місяців після підписання Дейтонської мирної угоди, в якій повернення біженців було одним із пріоритетів післявоєнного устрою, до своїх будинків повернулося лише близько 20% усіх переміщених осіб.

Натомість у Косово через три тижні після закінчення локального збройного конфлікту у 1999 р. повернулись близько 600 тис. біженців, переважну більшість яких становили етнічні албанці, що різко контрастувало із ситуацією, яка склалася у Боснії. Ці два випадки так сильно відрізняються через фактор часу – у Косові переміщення тривало в середньому близько трьох місяців, тоді як біженці з Боснії та Герцеговини провели за межами своїх будинків до чотирьох років.

За 1992-1995 роки в Боснії та Герцеговині було зруйновано 37% житлового фонду. Існувало декілька програм, які надавали кредити на житлові потреби. У 1998 році USAID та Європейський Союз заснували Європейський фонд, який кредитував місцеві банки та мікрокредитні установи, а ті потім видавали позики місцевим жителям. Європейський банк реконструкції та розвитку також надавав кошти на соціальні проєкти, зокрема для забезпечення населення житлом.

Донори фокусувалися саме на будівництві, а не на потребах власників. Програми спрямовувалися на інженерні аспекти, а не на соціальні чи економічні фактори. Механізми компенсації за збитки через втрату житла не працювали належним чином.

Україні необхідно звернути увагу не лише на фізичну інфраструктуру, а й створити соціальну інфраструктуру, забезпечити робочі місця та можливості для навчання. Іншими важливими напрямками політики України в роботі з мігрантами мають стати аналітично-комунікаційна робота та впровадження заохочувальних стимулів, в т. ч. для інвестицій та бізнесу, робота з діаспорою, йдеться у [ДОПОВІДІ](#) “Центру Разумкова”.

Вільям Кортні та Говард Шатц з аналітичного центру RAND [вважають](#), що Україні доведеться шукати компроміси між інвестиціями в ефективну або стійку інфраструктуру при плануванні відбудови. Проводячи цивільну відбудову, Україна може розосередити об'єкти з виробництва і розподілу електроенергії, в тому числі шляхом збільшення використання розосереджених сонячних електростанцій.

Наслідки російських ракетних ударів і ударів безпілотників Україна може зменшити шляхом своєчасного і економічно ефективного відновлення функцій. Так, Київ міг би створити резервні потужності у критично важливих об'єктах інфраструктури, таких як водо- і газопостачання, невідкладна допомога, медицина. Можливість швидкого ремонту може бути критерієм при проектуванні житла, мостів і доріг.

Зміцнити інфраструктуру можна шляхом перенесення комунікацій під землю, захисту мішками з піском, будівництва дахів у вигляді клітки та зміцнення конструкцій.

Ухвалення вибухо- та вогнестійких будівельних норм може допомогти в довгостроковій перспективі. Підвищуючи енергоефективність, Київ може зменшити залежність від вразливих об'єктів і знизити їхній тепловий слід, пишуть дослідники. Також Україна може перепроектувати інтернет та інші інфраструктурні вузли, зважаючи на загрози у кіберпросторі.

За даними Світового банку, побудова стійкої інфраструктури вимагатиме додаткових витрати у розмірі близько 3-ох відсотків від загального обсягу інвестицій. Перебудова з урахуванням постійних російських загроз може збільшити вартість, але в довгостроковій перспективі в умовах зміни клімату вона може заощадити кошти, стимулювати інвестиції і прискорити економічне відновлення.

Висновки

Найважливішим для майбутнього розвитку країни є її інституційна трансформація, розвиток вільного демократичного суспільства з сильним верховенством права, яке може гарантувати права приватної власності. Україні настав час наздогнати Польщу, з якою вона перебувала на однакових позиціях у 1990 році, і потужний суспільний консенсус свідчить про те, що це необхідно зробити, вважає економіст і дипломат Андерс Ослунд.

Фокус уряду має бути зосереджений на таких головних принципах: відродження та перезапуск економіки й інтеграція України в міжнародний ланцюжок створення доданої вартості. Приватний капітал буде ключовим не лише як джерело фінансування, але й як інструмент ефективного використання донорських коштів та, потенційно, заморожених російських активів.

Приватні компанії принесуть в Україну досвід та ресурс – закупівельні можливості, мережі постачальників і контроль за ефективністю використання коштів. Важливо, щоб бізнес, донори та український уряд координували діяльність для досягнення максимальної синергії при реалізації планів відбудови.

Кроки, які слід зробити найближчим часом, включають ухвалення необхідного законодавства, узгодження джерел фінансування відбудови, а також узгодження послідовності дій. Починати відбудову можна тільки в разі наявності працюючих механізмів гарантій безпеки. Масштаби руйнувань і фінансові потреби на відбудову вимагатимуть комплексного і складного механізму координації між різними суб'єктами (міжнародними фінансовими організаціями, країнами та альянсами).

Крім того, є потреба у створенні сприятливого середовища для фінансування та інвестицій, посилення боротьби з корупцією та зміцнення верховенства права, акценту на технологіях, які дозволять пришвидшити темпи зростання економіки. Якщо всі зазначені зусилля будуть підготовлені, вони виведуть Україну на шлях інклюзивного, підзвітнього та сталого відновлення.

Україна – європейська держава, і її відбудова нагадуватиме відбудову Західної Європи після Другої світової війни, Східної Європи після Холодної війни та Західні Балкани після розпаду Югославії. Уроки цих прикладів мають стати джерелом інформації для відновлення України.

Підтримка України в її реформаторських та відновлювальних зусиллях відповідає інтересам демократичних країн світу. Безпечна, економічно розвинена Україна, яка є повноправним членом європейських інституцій, забезпечить безпеку регіону і запобіжить подальшій агресії з боку Росії.

Перемога України над Росією буде важливим сигналом для інших країн, що демократія може перемогти авторитаризм. Після перемоги України автократичні режими більше не зможуть шантажувати світ високими цінами та дефіцитом енергоносіїв, зокрема нафти і газу, та нестачею продукції сільського господарства.

© **Економічна правда**

Автори:

Олександр Колесніченко

Інформація та погляди, викладені в цьому дослідженні, належать авторам і не обов'язково відображають офіційну думку Фонду Конрада Аденауера та Міністерства закордонних справ України.

Економічна правда

E-mail: econompravda@gmail.com

<https://www.epravda.com.ua/>